

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

ILIĆ IVANKA, rođjena MLEČNIK

ILEGALNI RAD I HAPŠENJE ALOJZA MLEČNIKA I SINOVA

L e g e n d a :

- 8 kucanih stranica sjećanja na oca Alojza i braću Franca, Viktora i Silvia Mlečnika;
- sjećanja data 31.marta 1976.godine;
- tekst u cjelini autoriziran;
- sadržaj sjećanja obuhvata biografske podatke i ilegalni rad od vremena okupacije pa do hapšenja u februaru 1942.godine.-

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-46-U/171

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

31.mart 1976.godine

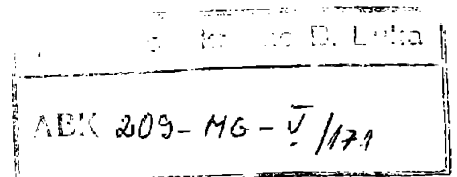
Memoarska gradja o radničkom pokretu u Banjoj Luci.Sjećanja IVANKE ILIĆ,rodjene MLEČNIK,na oca i braću.

ILIĆ-MLEČNIK IVANKA

ILEGALNI RAD I HAPŠENJE ALOJZA MLEČNIKA I SINOVA

Porodica Mlečnik doselila se u Banju Luku u dvije grupe,1926. i 1929.godine.Do 1926.godine cijela je porodica živjela u Istri,odnosno Slovenačkom Primorju,u mjestu Dornbergu kod Gorice.I otac i majka rođeni su u Dornbergu,a i šestoro djece: ALOJZ,rodjen 24.maja 1915.godine,kome je otac po sebi dao ime; FRANC,rodjen 6.decembra 1917.godine; VIKTOR,rodjen 27.marta 1920.godine; STANISLAV,rodjen 18.decembra 1921.godine; SILVAN,rodjen 1.januara 1924.godine i IVANA,rodjena 24.juna 1926.godine. Svu tu brojnu porodicu otac je izdržavao obavljajući poslove zidarskog zanata.Poslije završetka prvog svjetskog rata uslovi života i rada bili su još teži nego ranije zbog toga što su italijanske vlasti vršile nasilnu italijanizaciju slovenačkog stanovništva.Mjere italijanskih vlasti bile su veoma oštre prema domaćem slovenačkom stanovništvu,koje su uključivale i ekonomske i političke pritiske.Zbog toga su roditelji odlučili da ilegalno pređemo granicu,kao i mnoge druge slovenačke obitelji.

Otac je smatrao da bi bilo najbolje da prvo pređe granicu on sa tri najstarija sina s tim da iznadje mogućnosti života i rada za prebacivanje i ostalog dijela porodice.Tako su 1926.godine prešli granicu tata sa Alojzom,francem i Viktorom.Stanislav je u međuvremenu umro kao dijete od tri godine.

Otac je tada imao 36.godina(Rodjen je 18.mar-
ta 1890.godine od oca Andrije i majke Franciske Šingoj)
i fizički sposoban da sa treje djece krene u neizvjes-
nost.Očekivao je da će mu u novoj sredini biti bolje,a
da će kao veoma radin i fizički jak čovjek uspjeti da za
kratko vrijeme obezbjeđi uslove i za naš dolazak.No,to
se otešlo tako da se porodica ponovo okupila tek nakon
tri godine.

U potrazi za zaposlenjem tata je došao u Banju
Luku iste godine i u Banjoj Luci ostao radeći na raznim
gradjevinskim poslovima.Tadašnje političke vlasti nisu
imale mnogo razumjevanja prema Slovencima koji su iz Slo-
venačkog Primorja i Istre prebjegli,tako da su bili pre-
pušteni sami sebi,odnosno vlastitim mogućnostima snalaže-
nja.Takav je slučaj bio i sa mojim ocem koji je morao bri-
nuti o mogućnostima zaposlenja,odnosno prehranjivanju se-
be i tri nejaka sina.Bilo mu je zaista teško jer je bio
opsjednut brigom kako da obezbjeđi uslove da predju u
Banju Luku mama,brat Silvo i ja.

Tata je u Banjoj Luci mijenjao razne stanove,
a i cijela porodica kad smo i mi došli 1929.godine.Sta-
novali smo na Petričevcu,u ulici fra Grge Martića,na Gra-
bu u Gornjem Šeheru itd.Razumije se da se stanovale u
teškim uslovima jer van sezone otac nije radio,a trebalo
je obezbjedjivati sredstva za brojnu porodicu.Braća su
tati pomagala koliko su mogla,ali je sve to bilo malo.
U Banjoj Luci porodica se povećala još za dva člana jer
su rođeni sin MIRKO (15.juna 1930.godine) i kćerka
CIRILA (31.jula 1932.godine).No,bilo je lakše jer su već
stasali Alojz,Franc i Viktor da su tu i tamo mogli više
pomagati.Sva su trojica po završetku osnovne škole izuča-
vali zidarski zanat i uključivala se u rad sa ocem.

Najstariji brat,Alojz Mlečnik,umro je 1936.go-
dine jer je u vojsci obolio od galopirajuće TBC.Nakon
svega šest dana on je umro.Bio je to ne samo emocionalni
udarac za porodicu,već i ekonomski udarao jer je u to vrije-
me kao zidar bio u mogućnosti da zaradjuje za izdržavanje

ABK 209-MG-V/171

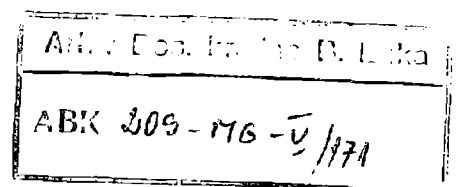
porodice.

Otac i braća stalno su bili angažovani, u toku ljeta na zidarskim građevinskim poslovima, a u toku zime na pravljenju i prodavanju saonica. Kroz jedan takav intenzivan rad uspjeli su da uštede izvjesna sredstva i da kupe zemljište na kojem su izgradili kuću pod Starčevićom, u današnjem ustaničkom putu.

Njemačka okupacija u aprilu 1941. godine mučno je bila primljena u cijeloj porodici. Otac je inače u antifašističkom duhu vaspitavao svu djecu jer je najviše i osjetio na svojim plećima šta znači fašizam. I prije je rata govorio da fašizam u Italiji i nacizam u Njemačkoj imaju iste metode i iste ciljeve porobljavanja i uništavanja Slavena.

Nije mi poznato da li su moj otac i moja braća prije rata bili neposredno uključeni u oblike sindikalnog i političkog rada, ali znam da su se svi osjećali kao klasno svjesni radnici. Bili su članovi sindikata, ali mi nije poznato u kom su obliku bili neposredno angažovani i s kim su se sve povezivali. Jedino znam da se od početka okupacije u porodici snažnije osjetila politička atmosfera. Dolazili su u našu kuću i odlazili neki drugovi, nešto donosili ili odnosili, braća i otac o nečemu posebno razgovarali itd. Ukratko, atmosfera u porodičnom životu postala je drugačija.

Od kraja juna pa kroz cijelu 1941. godinu atmosfera bila je u tom znaku da se nešto izuzetno dešava, što je za mene bilo sve primjetnije. U kuću su dolazili braća Bukići i Ekići, a i mnogi druga koje nisam poznavala. Dolazio je neki materijal koji su otac i braća zakopavali u zemlju u blizini kuće. Kad su po noći dolazili neki ljudi taj se materijal otkopavao i oni su ga nosili. Posebno su s njima kontaktirali Viktor i Frano, a i tata. Ja se sjećam da su me par puta kao djevojčicu slali kod trgovca Katane po so i duvan. Dobivala sam cijele pakete koje sam donosila kući, a ti su se paketi ili istog ili narednih dana iz naše kuće iznosili. Sjećam se da sam nekoliko pu-

ta išla sa bratom Silvom po neki materijal kod Ekića. Zimi sam, u zimi 1941/42. godine, par puta sa Silvom išla sa saonicama do Ekića i prevezli pakete oružja, municije i odjeće do naše kuće.

Naša je kuća bila punkt za vezu sa partizanima u Poniru. Preko ovog punkta slao se materijal ustanici- ma, a i prebacivali ilegalci iz grada u šumu. Isto tako, o- vim kanalom odlazila je i dolazila partizanska pošta.

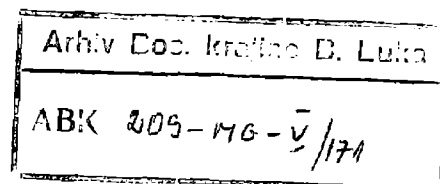
U toku dana otac i braća odlazili su u grad, ali mi nije poznato s kim su u gradu kontaktirali. Mada se govori i o njihovoj izravnoj vezi sa obučarem Šandorom i Dalkom Halimićem, ja o teme ne znam ništa.

Kako su uhapšeni? Uhapšeni su krajem februara 1942. godine i prvo su bili smješteni u Ustaškom taboru kod željezničke stanice, a zatim prebačeni u zatvor Žup- ske redarstvene oblasti u kući Džinića. U zatvor Črne kuće prebačeni su 5. ili 6. marta 1942. godine, gdje su držani sve do upućivanja u Logor JASENOVAC 14. jula iste godine.

Do njihove provale došlo je neoprežnošću u i- legalnom radu drugih ljudi. Kako smo čuli, neko je od braće Bukić poslao neko pismo koje je trebalo predati mom bratu Viktoru. Pismo je bilo namjenjeno partizanima i preko našeg punkta trebalo ga je poslati u šumu. Onome ko je nosio pis- mo rečeno je da ga preda Slovencu Viktoru, odnosno mom bra- tu. Međutim, taj čovjek nije došao do naše kuće, već do kuće našeg komšije PREMRO VIKTORA, također Slovenca. Do zabune je došlo jer smo bili neposredne komšije.

Taj nepoznati čovjek upitao je Premro Viktora da li je on Viktor - Slovenac. Kada je dobio odgovor, uručio mu je pismo rekavši "Predaj ga našoj vojsci!".

Viktor Premro je uzeo pismo. Ne shvatajući o čemu se radi, a misleći da je ta "naša vojska" domobranska jedi- nica koja se nalazila na položajima iznad naše kuće, koja se smjestila u praznoj kući Crnogorca BANIČEVIĆA, predao je pismo komandantu jedinice. Tako je pismo došlo u neprija- teljske ruke i klupko se počelo odmotavati. Ti su domobrani bili sa područja Ivanjske i po svojim postupcima ni malo se i ranije nisu razlikovali od ustaša.

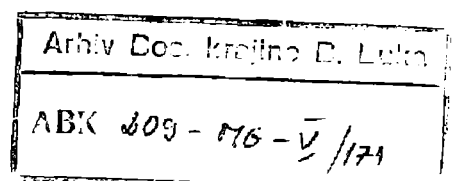

Kad su tekst pisma domobrani pročitali odmah su uhapsili Premro Viktora i podvrgli ga ispitivanju. On im je sve rekao o načinu dobivanja pisma. Premro po svojim političkim koncepcijama nije bio progresivan jer je vjerski odgoj na njemu ostavio trag. Mada se režimski neutralno držao, komunisti su za njega bili bezvjernici koji srljaju u avanture.

Kada im je Viktor Premro odao sve što je znao, veća grupa domobrana u sred dana došla je u našu kuću i uhapsila tatu Alojza i brata Viktora. Ti domobrani iz Ivanjske odveli su ih u kuću Baničevića i tu isledjivali. Mislím da su ih tada i tukli. Franca i Silvu tada nisu uhapsili jer su se nalazili u gradu. Išli su po neki ilegalni materijak, mislim municiju, što su zakopali negdje ispod kuće prije nego što su u kuću ušli. To sam primjetila jer sam se nalazila vani dok su u kući još bili domobrani i vršili pretres. Kad su oni ušli u kuću, domobrani su odmah uhapsili Franca. Silvu nisu dirali jer su smatrali da je još mlad i da nije sumnjiv za ilegalni rad. Medjutim, nakon tri dana došli su i po njega. Opet su isti domobrani došli da izvrše hapšenje kao da su policijski organi. Ovi detalji sami pokazuju kakvu su ulogu imali vojnici iz ove domobranske jedinice; istu onakvu ulogu kakvu su imali i ustaše. Njima je bilo povjereno da sa svojim patrolama i zasjedama izoluju to područje od partizana, ali tu liniju veze do tada nisu uspjeli da otkriju.

Ta municija koju su iz grada donijeli Franco i Silvo onoga dana kada su bili uhapšeni vjerujem da je ostala i do danas na istom mjestu, ali ja ne bih bila u mogućnosti da odredim mjesto.

Silvio je također bio provaljen, ali mi nije poznato ko ga je provalio jer je uslijedila serija hapšenja. Otac i braća nisu nikako provalila Silvu jer bi prije dozvolili da ih sijeku nego da išta za Silvu kažu. Vjerujem da je neko mogao znati šta Silvo radi i reći u istrazi ustaškim vlastima. Ime brata Silve sigurno se nije pominjalo u pronađenom pismu, a zbog svojih godina ne bi trebalo da

im bude sumnjiv. Prema tome, neko ga je sigurno provalio.

Vjerujem da je sam tekst bio takav da je omogućio ustaškim vlastima da otkriju velik broj banjalučkih ilegalaca. Sigurno su se pominjala neka imena ili takvi pseudonimi koji su ih doveli na određene ličnosti. Sve bi se razjasnilo kad bi se znalo ko je pismo pisao i šta je u njemu bilo navedeno.

Koliko se sjećam u toku pretresa u našoj kući nisu ništa našli što bi kompromitiralo oca i braću. Poslije njihovog hapšenja svaki dan su dolazili ili ovi domobranci ili neko od agenata. U svim tim dolascima insistirali su da kažemo gdje se nalazi sakriveni ilegalni materijal i da će priznanje olakšati položaj oca i braće. Posebno su insistirali da kažemo šta sve znamo o njihovom radu, s kim su se oni družili, gdje su išli, ko je sve u kuću dolazio itd. Mama je uvijek odgovarala da ne zna ništa i da su uhapsili nevine ljude. Kad su mene pitali i ja sam im odgovarala da ništa ne znam jer su me tako poučili u kući. Ti stalni dolasci i insistiranja mami su dozlogrdili u tolikoj mjeri da im je u jednom trenutku rekla: "Evo, ubijte mš! Već mi je dosta svega!". Ali, oni su i dalje dolazili.

Nakon jedno 10 do 15 dana poslije hapšenja ustaše su dovele u kuću Viktora. Bilo je jedno desetak ustaša. Ponovo su pretresali kuću veoma detaljno. Brat je zatražio od mame da mu da nešto da pojede. Mama mu je nešto dala, ali je jedan ustaša cinično dobacio: "Zar nemaš dovoljno da jedeš dolje!". To nije bilo pitanje, već upozorenje, mada se zna da su zatvorenici dobivali tek toliko da ne umru od gladi. Nakon pretresa ponovo su otišli odvođeci Viktora. Ni tada ni danas nam nije jasno zašto su uopšte Viktora dovodili u kuću. Možda su htjeli da pokažu da je živ i da mamu privole da nešto kaže? Možda su imali namjeru da ga u kući prisile da označi neka mjesta ili slično pa su od te namjere odustali? Kasnije smo se i sami pitali zbog čega su ga doveli, ali nam je bilo jako drago što smo ga vidjeli.

Poslije hapšenja oca i braće živjeli smo veoma teško. Nismo imali šta da jedemo. Tada nam je priskočila u pomoć porodica RUDOLFA ROJCA. Oni su od sebe odvajali da bi

ABK 209-116-5/171

nam dali nešto za ishranu. Išla sam kod njih i u korpi donosila nešto za hranu. To im ne možemo nikada zaboraviti jer su nam pomogli u najtežim časovima.

Iz Ustaškog tabora otac i braća odvedeni su u zatvor Župske redarstvene oblasti. Tamo su ih strahovito mučili. Vatrom su im pekli tabane da bi ih prisilili na priznanje. Od mame znam da su poručili da im se donese ulje da bi stavljali obloge na ozledjena mjesta. Mučili su ih sve, ali ne znam koga više, a koga manje. O tome bi mogli više reći oni koji su s njima u to vrijeme bili u zatvoru. Zatim su bili u Crnoj kući sve do slanja u logor Jasenovac. Pretpostavljamo da je Silvo bio ubijen odmah po dolasku u logor Jasenovac jer nam se nikada iz logora nije javio, a otac i braća nisu smjeli da o tome pišu. Silvo je inače bio veoma ponosan čovjek. Nije trpio nepravde i vjerovatno je nekom ustaši nešto rekao što je ovaj iskoristio kao povod da ga ubije. Mada je bio mladić od 18 godina, po svojim shvaćanjima bio je zreo čovjek, a i po ozbiljnosti u poslu.

Da bi nas prehranila mama je radila po tuđim kućama, a i da bi mogla slati hranu tati i sinovima. Slali smo hranu dok se nalazio u Crnoj kući, a i u logor Jasenovac kad je bilo dozvoljeno.

Prije spomenute provale trebalo je da cijela porodica ode u partizane. Već smo spakovali stvari koje ćemo ponijeti sa sobom, ali je odlazak prolongiran za nekoliko dana jer je nastupilo neko otopljavanje snijega. Čekalo se na smrzavanje da bi se lakše kretalo, a u međuvremenu došlo je do provale i hapšenja.

Istovremeno kad su uhapšeni otac i braća ukapšeni su EKIĆ ISMET, BUKIĆ OSMAN, BAJIĆ BOŽO i mislim BAJIĆ MITRANA. Vjerovatno je i njih provalio Viktor Premro. Uzgred rečeno, Premro Viktor imao je ženu i malu kćerku. Kćerka sada živi udata negdje u Hrvatskoj, dok se žena preudala i sada živi negdje u okolini Bihaća.

Ustaše su dosta dugo dolazile da vrše pregled naše kuće. Zbog toga je mama odlučila da se iz kuće iselimo. Preselili smo se kod jedne Muslimanke koju su zva-

Arhiv Doc. broj 209-117A

ABK 209-117A-117A

Ili MACANKA, a stanovala je riže nas u dijelu naselja koje se popularno nazivalo Potok. Ona nas je u kuću primila i tako nas oslobodila skoro svakodnevne kontrole i obilazaka od strane ustaških jedinica. Naša porodična kuća ostala je napuštena, ali ne u potpunosti jer su u kući ostale neke stvari, a u dvorištu kokoške sa pilićima. U toku dana kuću smo redovno obilazile. Međutim, jednog dana u takvom obilasku konstatovali smo da su kokoške odnesene, a da su pilići bačeni na gomilu poodkidanih glava. Tu se našao i jedan papir na kome je bila napisana pretnja: "Da smo vas našli u kući i vi bi ovako prošli!".

To nas je prestrašilo i više nismo ni išli gore u kuću dugo vremena. Prosto rečeno, plašili smo se za naš život jer takve pretnje nisu bile bezazlene. Uzeli smo one stvari koje smo mogli i definitivno smo se preselili.

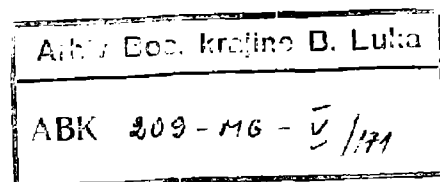
Kod Macanke ostali smo svo vrijeme rata. Poslije smo se preselili na područje potoka Jularac u kuću Kulijera pod Starčevicom, a zatim kod Čerimagića u današnjoj ulici Odića preko Vrbasa.

FRANC i VIKTOR MLEČNIK bili su veoma stalozeni mladići, dosta energični i veoma dosljedni. U svemu su bili odvažni i dosta hladnokrvni. Takvim ih je oblikovao rad od rane mladosti.

Otac i braća bili su veoma društveni ljudi koji su iznad svega cijenili solidarnost u radu, drugarstvo i prijateljstvo. Kao porodica bili smo prijateljski povezani sa crnogorskom porodicom Banićevića i porodicom Djurovića. Porodica Djurovića nije bila samo jedna jer su postojale posebne porodice Marka, Stevana i Miloša Djurovića. Sa svima njima bili smo prijatelji, bolje rečeno živjeli smo kao da smo bliski rođaci. Isto tako, bili smo veoma usko povezani i sa porodicom ILIJE VUKOMANA.

31. mart 1976. godine
Banja Luka

Ilić Mlečnik Ivanka
(Ivanka Ilić- Mlečnik)

•
•

•
•

•
•